

**ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА**

ГЕОГРАФІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра географії України та регіоналістики

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан географічного факультету:



доцент, д. геогр. н. Заячук М. Д.

01 вересня 2023 року

РОБОЧА ПРОГРАМА

навчальної дисципліни

**СОЦІАЛЬНА ГЕОГРАФІЯ УКРАЇНИ:
НОВІ НАПРЯМИ ДОСЛІДЖЕНЬ**

Вид дисципліни (за компонентом ОНП): вибіркова

Освітньо-наукова програма: Географія

Спеціальність: 106 «Географія»

Галузь знань: 10 «Природничі науки»

Рівень вищої освіти: третій (освітньо-науковий)

**Назва факультету, на якому здійснюється підготовка фахівців за
вказаною освітньо-науковою програмою:** географічний

Мова навчання: українська

Чернівці, 2023 рік

Робоча програма навчальної дисципліни **«Соціальна географія України: нові напрями досліджень»** складена відповідно до освітньо-наукової програми «Географія» спеціальності: 106 «Географія», галузі знань: 10 «Природничі науки», затвердженої Вченою радою Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (протокол № 6 від 26 травня 2022 року).

Складена на основі «Навчальної програми навчальної дисципліни «Соціальна географія України: нові напрями досліджень» (розробник – професор Джаман В. О.) і програми, затвердженої та рекомендованої кафедрою економічної та соціальної географії Київського національного університету імені Тараса Шевченка: «Соціальна географія»- ISBN 978-966-521-457-1.

Розробник програми: Джаман Василь Олексійович, професор кафедри географії України та регіоналістики, доктор географічних наук, професор

Затверджено на засіданні кафедри географії України та регіоналістики

Протокол № 13 від “29” серпня 2023 року

Завідувач кафедри _____ Іван КОСТАЩУК

Погоджено з гарантом освітньо-наукової програми «Географія».

Гарант освітньо-наукової програми _____ Валерій РУДЕНКО

Схвалено навчально-методичною радою географічного факультету

Протокол № 1 від “29” серпня 2023 року

Голова навчально-методичної ради факультету _____ Наталя АНДРУСЯК

© Джаман В., 2023 рік

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА.

Соціальна географія – галузь суспільної географії, значення якої в сучасному світі зростає. Нерівномірний соціально-демографічний розвиток, мінливі міграційні паттерни, різноманітні зміни культурних ландшафтів та сакральних просторів, нова географія здоров'я та освіти, гуманізація географії, складні переплетіння регіональної свідомості та ідентичності, географічних образів та уявлень, неоднозначне сприйняття простору, регіональні прояви соціальних негараздів, загроз та небезпек життєдіяльності населення, пошук шляхів ефективного управління соціальним розвитком – це те коло питань, що визначає попит на соціально-географічні дослідження та їх *актуальність*. Соціальна географія постійно розвивається, розширюється її предметне поле, з'являються нові концепції та методи, відкриваються нові горизонти пізнання. Саме це і зумовило необхідність цієї дисципліни.

1.1. Мета викладання дисципліни.

Метою дисципліни є висвітлити сучасні ключові проблеми соціальної географії України та узагальнити досвід соціально-географічних досліджень українських та зарубіжних учених.

1.2. Завдання вивчення дисципліни.

Основними *завданнями* вивчення дисципліни є:

- формування чіткого і правильного розуміння функцій та завдань соціальної географії;
- освоєння теоретико-методологічних основ соціальної географії;
- розкриття концепцій соціальної географії;
- опанування методики соціально-географічних досліджень;
- розкриття стратегії соціального розвитку.

1.3. Компетенції, якими має оволодіти здобувач третього рівня вищої освіти в процесі вивчення дисципліни.

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

Фахові компетентності спеціальності (ФК):

ФК01. Здатність демонструвати знання сучасного стану, основних тенденцій і перспектив розвитку географії та виконувати оригінальні дослідження, досягати наукових результатів, які створюють нові знання у сфері географії та/або дотичних до неї міждисциплінарних напрямках і

можуть бути опубліковані у провідних наукових виданнях з географії та суміжних галузей.

ФК02. Здатність представляти та обговорювати результати своєї наукової роботи державною та іноземною мовою в усній та письмовій формі, опрацьовувати наукову літературу з географії і суміжних/дотичних галузей та ефективно використовувати інформацію з різних джерел.

ФК03. Здатність здійснювати науково-педагогічну діяльність у закладах вищої освіти в області географії та суміжних галузей.

ФК04. Здатність до наукової аргументації, володіння системним науковим світоглядом, застосовувати сучасні методи географічних та міждисциплінарних досліджень, інформаційні та комунікаційні технології, спеціалізоване програмне забезпечення у науковій діяльності.

Програмні результати навчання (ПРН):

ПРН 01. Застосовувати сучасні концептуальні знання географії, її окремих напрямків та суміжних галузей, а також дослідницькі навички, достатні для проведення наукових досліджень та здійснення професійної діяльності.

ПРН 02. Володіти методологією природничо- та/або суспільногеографічних досліджень, застосувати її у власній науковій діяльності та викладацькій практиці.

ПРН 03. Формулювати і перевіряти гіпотези, використовувати для обґрунтування висновків належні докази, критично аналізувати результати власних досліджень і результати інших дослідників.

ПРН 04. Планувати і виконувати експериментальні та/або теоретичні дослідження з використанням сучасних підходів та методів у сфері географії, природокористування, регіонального розвитку, які дають можливість переосмислити наявне та створити нове цілісне знання та/або професійну практику.

ПРН 05. Використовувати сучасні інформаційні та комунікаційні технології, програмне забезпечення при проведенні наукових досліджень та в освітній діяльності.

ПРН 07. Розробляти і викладати навчальні дисципліни, дотичні до предметної області географії, обґрунтовано обирати та ефективно використовувати сучасні освітні технології, методи й засоби навчання у закладах вищої освіти та інших установах і організаціях, що здійснюють

підготовку фахівців у сфері географії, природокористування та регіонального розвитку.

2. СТРУКТУРА ЗМІСТОВНИХ МОДУЛІВ, НАВЧАЛЬНИХ ЕЛЕМЕНТІВ ДИСЦИПЛІНИ «СОЦІАЛЬНА ГЕОГРАФІЯ УКРАЇНИ: НОВІ НАПРЯМИ ДОСЛІДЖЕНЬ» ТА НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗДОБУВАЧА.

2.1. Загальна інформація

Назва навчальної дисципліни - Соціальна географія України: нові напрями досліджень												
Форма навчання	Рік підготовки	Семестр	Кількість			Кількість годин						Вид підсумкового контролю
			кредитів	годин	змістових модулів	лекції	практичні	семінарські	лабораторні	самостійна робота	індивідуальні завдання	
Денна	1	2	3	90	2	10	20	-	-	60	-	іспит
Заочна												

2.2. Структура змісту навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин												
	денна форма							заочна форма					
	усьог о	у тому числі					усьог о	у тому числі					
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
Теми лекційних і практичних занять	Змістовий модуль 1. Методологічна база соціальної географії.												
Тема 1. Теоретико-методологічні основи соціальної географії.	15	2	2			11							
Тема 2. Становлення та розвиток соціальної географії як науки.	9	1	2			6							
Тема 3. Концепції соціальної географії.	12	2	2			8							
Тема 4. Методика соціально-географічних досліджень.	9	1	2			6							

Разом за ЗМ1	45	6	8			31						
Теми лекційних і практичних занять	Змістовий модуль 2. Прикладні питання соціальної географії України.											
Тема 5. Географія соціально-демографічного розвитку.	6	1	2			3						
Тема 6. Проблеми географії праці та міграційна поведінка населення.	5	1	2			2						
Тема 7. Географія культури. Культурна географія.	5		1			4						
Тема 8. Проблеми географії охорони здоров'я, освіти, дозвілля та споживання.	6		1			5						
Тема 9. Соціально-гуманістичні напрями географічних досліджень.	5	1	2			2						
Тема 10. Проблеми географії рівня та якості життя населення.	6	1	2			3						
Тема 11. Проблеми безпеки життєдіяльності населення.	6		1			5						
Тема 12. Стратегії соціального розвитку України.	6		1			5						
Разом за ЗМ 2	45	4	12			29						
Усього годин	90	10	20			60						

2.3. Теми практичних (семінарських) занять

№	Назва теми	Годин	Балів
1	Теоретико-методологічні основи соціальної географії.	2	4
2	Становлення та розвиток соціальної географії як науки.	2	4
3	Концепції соціальної географії.	2	4
4	Методика соціально-географічних досліджень.	2	4
5	Географія соціально-демографічного розвитку.	2	4
6	Проблеми географії праці та міграційна поведінка населення.	2	4
7	Географія культури. Культурна географія.	1	2

7	Проблеми географії охорони здоров'я, освіти, дозвілля та споживання.	1	2
9	Соціально-гуманістичні напрями географічних досліджень.	2	4
10	Проблеми географії рівня та якості життя населення.	2	4
11	Проблеми безпеки життєдіяльності населення.	1	2
12	Стратегії соціального розвитку України.	1	2
	Всього	20	40

3. ЗМІСТ ЗАВДАНЬ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ТА ЗАВДАНЬ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ ЇЇ ВИКОНАННЯ:

1. Поняттєво-термінологічний апарат соціальної географії.
2. Обґрунтуйте вплив соціального запиту на розвиток соціально-географічних досліджень.
3. Сучасні напрями розвитку соціальної географії у світі.
4. У чому сутність соціально-просторової діалектики?
5. Концепція соціально-географічного процесу.
6. Поясніть доцільність виділення складових соціально-географічного процесу.
7. Новітні методи просторового аналізу соціально-географічних процесів.
8. Розкрийте механізм моделювання траєкторії розвитку соціогеосистем.
9. Чинники соціально-демографічного розвитку та демографічна політика.
10. Розкрийте сутність понять якість населення та демографічний потенціал.
11. Концепції та моделі міграційної поведінки населення.
12. Наведіть приклади проблем, які зумовлюють трудові міграції з України.
13. Географія релігії, сакральна географія.
14. Розкрийте сутність концепції сакральних просторів.
15. Географія споживання.
16. Проаналізуйте підхід А. Дернінга щодо виділення класів населення за особливостями споживання.
17. Феміністична географія, гендерна географія.
18. У чому полягає відмінність між феміністичною та гендерною географією?
19. Географія соціальних негараздів.
20. Охарактеризуйте соціальні індикатори ООН для оцінки якості життя населення.

21. Інформаційна безпека.
22. Поясніть, через які дії реалізуються загрози інформаційній та кібернетичній безпеці.
23. Управління соціальним розвитком.
24. Які ключові соціальні проблеми мають вирішувати Цілі сталого розвитку до 2030 року?
25. Назвіть принципи управління соціальним розвитком.

Методи навчання:

- словесні методи (лекція, співбесіда, консультація, дискусія, тощо),
- практичні заняття,
- наочні методи (презентації, ілюстрації, відеоматеріали, тощо),
- робота з книгою: навчально- методичною, науковою,
- електронне та інтерактивне онлайн-навчання (мультимедійні, дистанційні),
- самостійна робота за програмою навчальної дисципліни.

4. МОДУЛЬ-КОНТРОЛЬ

Перелік запитань для проведення підсумкового модульного контролю із курсу «Соціальна географія України: нові напрями досліджень»:

1. Обґрунтуйте об'єкт і предмет дослідження соціальної географії з урахуванням різних підходів.
2. Поясніть різницю між об'єктно-предметною областю дослідження суспільної та соціальної географії.
3. Розкрийте сутність понять «соціальна сфера» та «соціогеосистема».
4. Охарактеризуйте місце та склад соціальної географії в структурі суспільної географії.
5. Обґрунтуйте важливість функцій соціальної географії. Поясніть появу нових функцій соціальної географії.
6. Охарактеризуйте основні завдання соціальної географії в сучасних умовах.
7. Обґрунтуйте вплив соціального запиту на розвиток соціально-географічних досліджень. Наведіть приклади.
8. Коли виник термін «соціальна географія»? Які передумови виникнення соціальної географії?

9. Які напрями та підходи лежать в основі формування соціальної географії? 10. Як і чому змінювалися фокуси соціально-географічних досліджень у XX столітті?

11. Назвіть особливості соціально-географічних досліджень у радянський період.

12. Як Ви розумієте поняття «культурний поворот» в соціальній географії, подолання «дематеріалізації» та «деполітизації» соціальної географії?

13. У чому сутність соціально-просторової діалектики?

14. Охарактеризуйте ключові фокуси сучасної соціальної географії в світі.

15. Дайте визначення простору. Поясніть особливості географічного та соціального простору.

16. Назвіть особливості сприйняття простору на рівні соціуму.

17. Охарактеризуйте сутність сакральних уявлень про простір та його секуляризації.

18. Поясніть, що таке вимірність географічного простору і для чого вона використовується.

19. Розкрийте сутність просторової організації суспільства.

20. Поясніть специфічні ознаки та властивості соціальних систем. Дайте визначення соціогеосистем.

21. Поясніть доцільність виділення складових соціогеопроектів. Дайте їх характеристику.

22. Розкрийте сутність основних методологічних підходів у соціально-географічних дослідженнях. У чому полягає їх взаємодоповнюваність?

23. Поясніть поняття цілісності, ємності, інформаційності, ієрархічності, впорядкованості системи.

24. Яку роль у соціально-географічних дослідженнях відіграє історичний підхід?

25. Поясніть чим відрізняються кількісні та якісні методи дослідження в соціальній географії. Чим зумовлюється їх вибір?

26. Розкрийте особливості застосування методів обрахунку інтегральної функції впливу соціально-географічних об'єктів.

27. Як здійснюється багатовимірна класифікація соціально-географічних об'єктів?

28. Розкрийте механізм моделювання траєкторії розвитку соціогеосистем.

29. Розкрийте сутність поняття «населення» та обґрунтуйте його характерні ознаки.

30. Як співвідносяться поняття геодемографічна ситуація та геодемографічний процес?

31. Охарактеризуйте режими та типи відтворення населення. Як можна управляти процесом відтворення населення?

32. Розкрийте сутність теорії мальтузіанства. Поясніть її позитивні та негативні сторони.

33. Поясніть сутність поняття демографічного переходу. Чим викликане виникнення концепцій другого та третього демографічного переходу?

34. Охарактеризуйте сутність понять якості населення та демографічний потенціал.

35. Які передумови і фактори впливають на соціально-демографічний розвиток? На що спрямована демографічна політика?

36. Які види безробіття набули найбільшого поширення серед молоді в Україні?

37. Охарактеризуйте види зайнятості за критерієм реєстрації.

38. Визначте ключові положення поняття ринку праці.

39. Які чинники зумовлюють територіальну мобільність молоді?

40. Розкрийте сутність покрокової та ланцюгової моделей міграцій.

41. Порівняйте економічні та соціально-психологічні концепції міграційної поведінки населення.

42. Наведіть приклади проблем, які зумовлюють трудові міграції з України.

43. Розкрийте сутність поняття «культура» з точки зору соціальної географії.

44. В чому особливості традиційної та нової культурної географії?

45. Дайте порівняльну характеристику концепцій культурних ландшафтів та культурних регіонів.

46. Наведіть приклади різних форм і видів просторової дифузії культурних інновацій.

47. Що є предметом вивчення географії мов та лінгвістичної географії?

48. Як співвідносяться географія релігії та сакральна географія?

49. Розкрийте сутність концепції сакральних просторів.

50. Як співвідносяться предметні області медичної географії та географії здоров'я?

51. Як Ви розумієте поняття «місця» в географії здоров'я? Що включає географічне вивчення емоційних аспектів здоров'я?

52. Розкрийте сутність поняття «дозвілля». Назвіть специфічні ознаки дозвілля.

53. За якими критеріями класифікують заклади дозвілля? Наведіть приклади.

54. Як співвідносяться поняття «вільний час», «дозвілля», «відпочинок», «розваги», «рекреація» і «туризм»?

55. Як Ви розумієте поняття «суспільство масового споживання»? Подумайте, якими факторами обумовлена сучасна трансформація суспільства масового споживання на суспільство спільного споживання.

56. Проаналізуйте підхід А. Дернінга щодо виділення класів населення за особливостями споживання.

57. У чому полягає сутність гуманістичного підходу в географії? Окресліть об'єктно-предметну область гуманістичної географії. Як співвідносяться гуманістична географія і гуманітарна географія?

58. Чим територіальна ідентичність відрізняється від регіональної ідентичності? Які фактори впливають на регіональну ідентичність?

59. Розкрийте сутність понять «почуття місця» та «безмісцевість». Наведіть приклади.

60. У чому полягає прикладне значення дослідження територіальної ідентичності та створення перцепційних портретів регіонів?

61. Практичне значення ментальних карт.

62. Визначте ключові положення понять «фемінізм» та «гендер».

63. У чому полягає відмінність між феміністичною та гендерною географією?

64. Розкрийте сутність понять «рівень життя» та «спосіб життя».

65. Як оцінюють рівень бідності населення? Назвіть ознаки належності до середнього класу.

66. Які фактори спричиняють поширення соціальних негараздів? Охарактеризуйте основні соціальні негаразди в сучасному суспільстві.

67. Розкрийте сутність соціального захисту населення?

68. Дайте визначення поняття «якість життя населення». Порівняйте об'єктивістський та суб'єктивістський підходи до оцінки якості життя населення.

69. Охарактеризуйте співвідношення понять «якість життя», «рівень життя», «спосіб життя» та «умови життя».

70. Назвіть показники, які використовуються для оцінки якості життя населення? Охарактеризуйте соціальні індикатори ООН для оцінки якості життя населення.

71. Визначте основні положення економічної та продовольчої безпеки. Що відноситься до пріоритетних національних економічних інтересів України на сучасному етапі розвитку? Подумайте, чому саме ці національні інтереси визначені як пріоритетні.

72. Охарактеризуйте фізичну та економічну складові продовольчої доступності. Наведіть приклади впливу різних чинників на територіальну диференціацію продовольчої безпеки в світі.

73. Визначте сутність соціальної безпеки. Охарактеризуйте загрози соціальній безпеці.

74. Які чинники впливають на демографічну безпеку? Наведіть приклади впливу різних чинників на територіальну диференціацію демографічної безпеки в світі.

75. Що розуміють під природно-техногенною та екологічною безпекою? Дайте оцінку їхнього впливу на соціум.

76. Що розуміють під вразливістю та чутливістю території до природних та техногенних загроз?

77. Наведіть визначення інформаційного простору та кібернетичного простору. В чому різниця між ними? Поясніть, через які дії реалізуються загрози інформаційній та кібернетичній безпеці.

78. Розкрийте сутність поняття «людський розвиток».

79. Назвіть складові для визначення індексу людського розвитку? Як розраховується індекс людського розвитку, скоригований з урахуванням нерівності?

80. Розкрийте сутність поняття «сталий розвиток».

81. Вирішення яких соціальних проблем мало найбільший прогрес в результаті реалізації Цілей Розвитку Тисячоліття? Порівняйте Цілі Розвитку Тисячоліття в світі та визначені в Україні. Які, на Вашу думку, чинники зумовили такий їх зміст в Україні?

82. Які ключові соціальні проблеми мають вирішувати Цілі сталого розвитку до 2030 року?

83. Визначте ключові положення поняття управління соціальним розвитком. Які функції виконує соціальне управління?

84. Назвіть принципи управління соціальним розвитком. В чому полягає важливість прогностичної функції соціального управління?

5. СИСТЕМА КОНТРОЛЮ ТА ОЦІНЮВАННЯ КУРСУ.

5.1. Методи контролю.

Контроль знань здобувачів третього освітньо-наукового рівня вищої освіти ґрунтується на здійсненні поточного і підсумкового контролю при застосуванні таких способів діагностики, як практичні і самостійні роботи, тестування, письмове і усне опитування. Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних та інших видів занять і має на меті перевірку рівня підготовленості до виконання конкретної роботи. Модульний контроль проводиться у вигляді письмового фронтального опитування.

Форма підсумкового контролю - іспит, що полягає в оцінюванні засвоєння здобувачем третього освітньо-наукового рівня вищої освіти навчального матеріалу на підставі відповідей на підсумковому модулі, результатів виконання ним певних видів робіт.

Методами контролю є: усний, письмовий (розгорнута відповідь), тестовий, графічний при застосуванні індивідуальної та фронтальної перевірки знань, умінь і навичок здобувачів третього освітньо-наукового рівня вищої освіти:

1. Контроль засвоєння *лекційного і самостійно опрацьованого* теоретичного матеріалу здійснюється на основі модульного (письмового) фронтального опитування, в тому числі – тестування.

2. Контроль засвоєння знань та набуття умінь і навиків при виконанні *практичних робіт* здійснюється шляхом їх поточної перевірки.

5.2. Розподіл балів.

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни (до 100 балів) є сумою оцінок компетентностей (балів), одержаних за окремі оцінювані форми навчальної діяльності, та контрольний модуль (іспит). Максимальна кількість

балів, яку може отримати здобувач третього освітньо-наукового рівня вищої освіти до іспиту, у сумі становить 60 балів. Інші 40 балів відводиться на підсумковий модуль (іспит). Питання *самостійної роботи* включені до завдань модульного контролю і оцінюються при модульному контролі. Підсумкова оцінка виставляється за сумою всіх отриманих балів згідно шкали оцінювання. При цьому в екзаменаційній відомості зазначається сумарна кількість набраних балів, оцінка за шкалою ECTS і оцінка за національною шкалою.

Поточне опитування, тестування та самостійна робота	Максимальна кількість балів
Змістовий модуль 1	
T 1	9
T 2	5
T 3	9
T 4	5
Сума	28
Змістовий модуль 2	
T 5	4
T 6	4
T 7	4
T 8	4
T 9	4
T 10	4
T 11	4
T 12	4
Сума	32
Іспит	40
Всього	100

5.3. Шкала оцінювання.

Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
	Оцінка (бали)	Пояснення за розширеною шкалою
Відмінно	A (90-100)	відмінно
Добре	B (80-89)	дуже добре
	C (70-79)	добре
Задовільно	D (60-69)	задовільно
	E (50-59)	достатньо
Незадовільно	FX (35-49)	(незадовільно) з можливістю повторного складання
	F (1-34)	(незадовільно) з обов'язковим повторним курсом

6. Література:

6 а. Основна література:

1. Соціальна географія: підручник / за ред. Л. Немець, К. Мезенцева. – К.: Фенікс, 2019. – 304 с.
2. Білецький М. І., Ванда І. В., Котик Л. І. Соціальна географія: Навчальний посібник. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2019. – 328 с.
3. Немець Л.М., Сегіда К.Ю., Гусєва Н.В. Основи соціальної географії: навчальний посібник. – Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2016. – 235 с.
4. Немець Л. Теоретико-методологічні аспекти сучасної соціальної географії // Часопис соціально-економічної географії. – 2006. – Вип. 1. – С. 45 – 55.
5. Немець Л. М., Немець К. А. Необхідність розширення функцій соціальної географії – нагальна потреба часу // Наукові пошуки географічної громадськості: минуле, сьогодення, майбуття. – Луганськ: Вид-во «ДЗ ЛНУ імені Тараса Шевченка, 2013. – С. 37 – 42.
6. Олійник Я. Б., Степаненко А. В. Вступ до соціальної географії: Навчальний посібник. – К.: Т-во «Знання», 2000. – 204 с.
7. Степаненко А. В. Онтологія соціальної географії як науки // Часопис соціально-економічної географії. – 2011. – Вип. 10 (1). – С. 5 – 18.
8. Шевчук Л. Т. Соціальна географія: Навчальний посібник. – К.: Знання, 2007. -349 с.

6 б. Додаткова література:

9. Гудзеляк І. І. Географія населення: Навчальний посібник. 2-ге вид. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2019. – 256 с.
10. Гукалова І. В. Якість життя населення України: суспільно-географічна концептуалізація. – К.: ДЛ «Друкарня МВС України», 2009. – 174 с.
11. Джаман В. О. Дослідження територіальних відмін розвитку соціальної сфери і демографічної ситуації як один з напрямів гуманізації суспільної географії // Гуманізація науки як мегадисциплінарна проблема: Монографія. – Чернівці: Книги – XXI, 2006. – С. 49-59.
12. Джаман В. О., Колядинський П. В. Соціально-економічні проблеми розвитку міського простору та шляхи їх подолання (на прикладі міста Чернівці) // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. – Серія: Географія. – Тернопіль: Вид-во ТНПУ. – 2008. - № 1 (25). – С. 77-80.
13. Джаман В., Ковбас І. Проблеми соціально-економічного стану сільського населення Івано-Франківської області (географічні аспекти) // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія: Географічні науки. – 2014. - № 11 (288). – С. 64-70.

14. **Джаман В. О.**, Джаман Я. В., Чаплінський П. Розвиток етнічного туризму в поліетнічному просторі (на прикладі Чернівців) // Український географічний журнал. – 2023. - № 1. – С. 35 – 45.
15. Косташук І. І. Релігійний простір України: суспільно-географічне дослідження. – Чернівці: Технодрук, 2018. – 616 с.
16. Лібанова Е. М. Бідність населення України: методологія, методика та практика аналізу. – К.: КНЕУ, 2008. – 328 с.
17. Мезенцева Н. І., Батиченко С. П., Мезенцев К. В. Захворюваність і здоров'я населення в Україні: суспільно-географічний вимір. – К.: Прінт-Сервіс, 2018. – 136 с.
18. Мезенцева Н. І., Трусій О. М. Продовольча безпека в регіонах України: сутність, індикатори, територіальна диференціація // Економічна та соціальна географія. – 2017. – Вип. 77. – С. 61 – 70.
19. Мезенцев К. В., Підгрушний Г. П., Мезенцева Н. І. Регіональний розвиток в Україні: суспільно-просторова нерівність і поляризація. – К.: ДП «Прінт-Сервіс», 2014. – 132 с.
20. Покляцький С. А. Умови життя населення великих міст України: суспільно-географічне дослідження. – К.: Наукова думка, 2016. – 184 с.
21. Урбоекологія / Василенко І.А., Півоваров О.А., Трус І.М., Іванченко А.В. – Дніпро: Акцент ПП, 2017. – 309 с.
22. Цілі сталого розвитку: Україна. Національна доповідь. – К.: Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, 2017. – 174 с.
23. AITKEN S., VALENTINE G. Approaches to Human Geography. - London: SAGE Publications, 2006. – 349 p.
24. DEL CASINO JR. V. Social Geography: A Critical Introduction. – John Wiley & Sons, 2009. – 336 p.
25. DEL CASINO JR. V.J., THOMAS M., CLOKE P. PANELLI R. (Eds). A Companion to Social Geography. – John Wiley & Sons, 2011. – 568 p.
26. SMITH S.J., PAIN R., MARSTON S.A., JONES J.P. (Eds.) The SAGE Handbook of Social Geographies. – London: SAGE Publications, 2010. – 614 p.
27. **Dzhaman V.**, Koliadynskyy P. Big Towns: Territorial-Functional Organization and Strategy of Development (the Case of Chernivtsi). – Saarbrücken: LAP LAMBERT Academic Publishing, 2015. – 226 p.
28. **Dzhaman V.**, Kovbas I., Dzhaman Ya. Technical approaches to the geographical investigations of the dynamics of socio-economic condition of the rural settlements during the transition period (based on the example of Ivano-Frankivsk region, Ukraine) // Lucrarile Seminarului Geografic «Dimitrie Cantemir» (Dimitrie Cantemir Geographic Journal). - 2015. - Vol. 39, № 1. – P. 99 -108.
29. **Dzhaman V.**, Czaplinska A., Dzhaman Ya. International functions large Cities of Ukraine (on the Chernivtsi Example) // Slupskie Prace Geograficzne. – Nr. 14. - Slupsk: Wydawnictwo Naukowe Akademii Pomorskiej w Slupsku, 2017. – S. 61-78.
30. Czaplinski P., **Dzhaman V.** Problems of the Ukrainian labor market // Journal of Geography, Politics and Society. – 2019. – Vol. 9, #4. – P. 24-34.

31. Rudenko V.P., **Dzhaman V. O.**, Buchko Z.I., Dzhaman Ya. V., Mruchkovskyy P.V. Teoretical-Methodological Basis for Studying the Preconditions of Ethnic Tourism in Multi-ethnic Urban Settlements. The Case of Chernivtsi City, Ukraine // Journal of Settlements and Spatial Planning. – 2016. - Vol.7, #2. – P.157-165.